

MAGIE SAU ARTĂ? ARTĂ ȘI MAGIE!

Marian NEAGU

Artă și Magie sunt două concepte, dar și realități indubitate, care în preistorie au fost legate mai mult decât în oricare altă epocă. Tendința omului de a impresiona cu un scop bine precizat ne-a determinat să alegem acest cuplu perfect care în Preistorie este Arta și Magia.

Şamanii aveau nevoie de o eficacitate foarte ridicată datorită practicării unei misiuni de intermediere între comunitate și divinitate. La procedurile de magie, imaginea și imaginarul sunt părți inseparabile ale unor manifestări artistice care socau, impresionau și aveau o mare putere de convingere în viața spirituală.

Combinării de ornamente care împodobesc ceramica, statuete antropomorfe sau unele machete de sanctuar sau altărașe ne uluiesc peste milenii prin armonie, frumusețe, mister și simplitate. Chiar și anumite unelte sau vase de lut, în afara rolului strict funcțional, au o semnificație rituală pentru comunitățile preistorice.

Astfel, decorul luxuriant dispus în două registre pe vasele descoperite în locuința-sanctuar din așezarea neolicică de la Gălățui-Movila Berzei constituie un unicat în cadrul ceramicii preistorice europene. În general, ornamentele sunt excizate și dispuse sub forma unor adevărate compozиции alcătuite din combinații spiraliforme, meandre, câmpuri de pătrate și romburi dispuse invariabil între siruri de triunghiuri (*dinți de lup?*). Motivele sunt decupate prin excizare, iar incrustația cu pastă albă luminează decorul, dându-i o strălucire aparte.

Plastica neo-eneolică reprezintă o parte inseparabilă a spiritualității preistorice. Statuetele din pragul neoliticului dezvoltat au o expresivitate

specială, directă, reprezentată cu precădere de mimica feței ca simbol al ființei umane. Prin mijloace simple, dar eficiente, uimirea sau groaza sunt redată extrem de sugestiv. Aceste stări sunt regăsite pe mai multe tipuri de statuete, fiind reprezentate chiar ca o mască (!).

Tema **cuplului divin** este un exemplu clasic de teritoriu comun pentru artă și magie. Cuplul bărbat/femeie este un instrument specific pentru practicile de magie legate de cultul fecundității. Pentru comunitățile neolitice de la Dunărea de Jos, cea mai mare parte a spiritualității se desfășura în jurul idei de a da viață. Capetele descoperite la Grădiștea Coslogeni sunt redăte sub formă de coloane cilindrice, la căror parte superioară a fost modelată față unui bărbat și respectiv a unei femei. Cu minimum de mijloace sunt reprezentate elementele anatomici, nasul în relief, ochii prin două creștături orizontale prelungi. Expresivitatea și siguranța execuției denotă o tradiție, măiestrie și experiență considerabilă, fără de care nu ar fi putut fi reprezentate caracteristicile feminine și masculine ale fețelor celor două capete, tratate totuși,

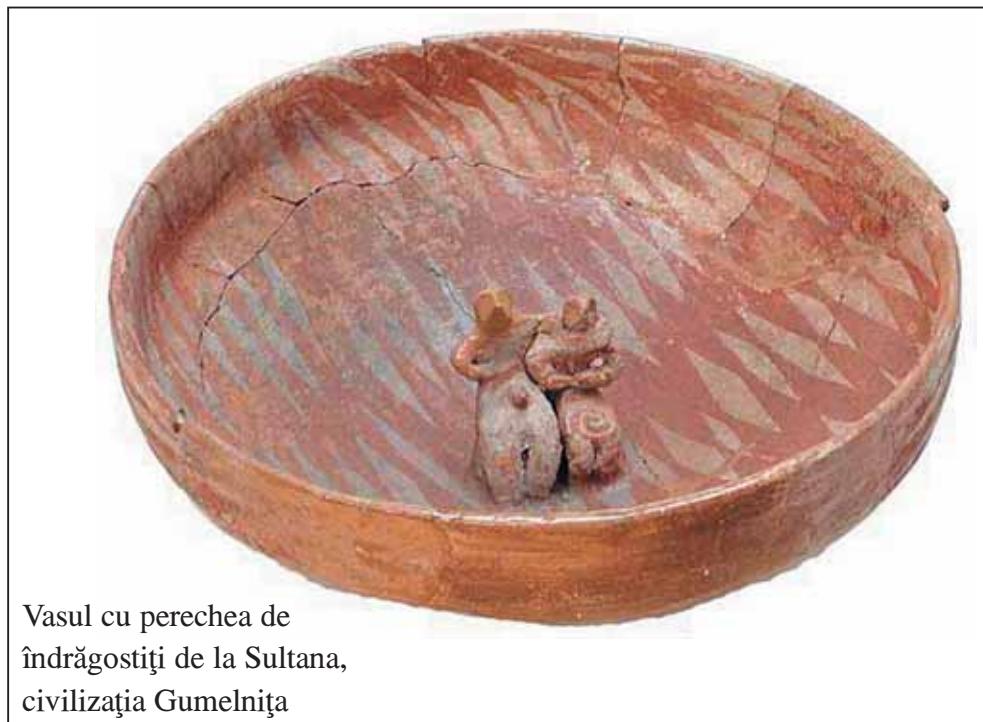
Cuplul divin. Statueta feminină și masculină, Grădiștea-Coslogeni

Statueta feminină-Grădiștea Coslogeni

unitar. Dacă aceste două statuete au fost descoperite într-o locuință, tema cuplului divin este întâlnită și în inventarul funerar al mormintelor. În necropola Hamangia de la Cernavodă s-au descoperit într-un mormânt celebrul *Gânditor* și perechea sa feminină, iar în necropola de la Sultana-Valea Orbului, în pumnul mâinii drepte al unui schelet două statuete de os

înthalice, reprezentări simbolice, dar sugestive ale cuplului primordial. Tot la Sultana, dar în așezarea eneolitică de la Malu Roșu a fost descoperit un vas cu "îndrăgostiți", o capodoperă a artei preistorice europene. Piesa este alcătuită dintr-o străchină pictată bicrom la interior prin combinații de romburi în mijlocul cărora tronează perechea de "îndrăgostiți". Rețeaua de romburi pictate cu roșu maroniu pe fond alb cu un remarcabil simț artistic într-o armonie perfectă pune în evidență cuplul divin, perechea primordială, **el și ea**. Geometria șirurilor de romburi suferă deformări plastice care ne pun în față unei compozиții neașteptate de o frumusețe și un echilibru uluitor. În mijlocul acestui decor de natură cosmică, spirala pictată pe bazinul femeii aproape cântă! Perechea de "îndrăgostiți" constituie unul din canoanele cele mai importante ale artei gumelnițene și europene. Gestualitatea acestui, în fapt, grup statuar se oprește la semnificație, încremenește într-o tandră, dar puternică îmbrățișare protectoare, care prin simbolică ne trimite la ritualul de împerechere imminent. Mesajul ritual și viitoarea procedură de magie se

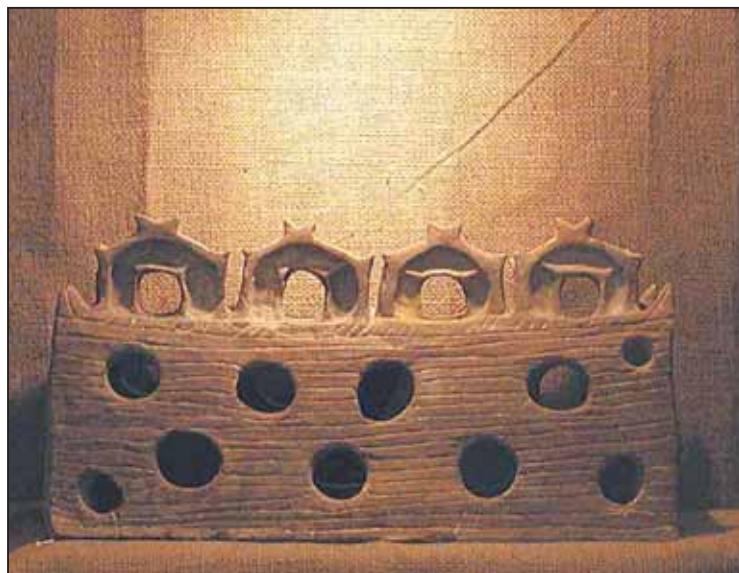
Vasul cu perechea de
îndrăgostiți de la Sultana,
civilizația Gumelnița

realizează doar cu mijloace artistice, efectul fiind o compoziție unicat de culoare, ambient și sculptură miniaturală într-o armonie desăvârșită.

Magia se practica în cadrul societăților evolute cum sunt civilizațiile Hamangia, Bolintineanu, Boian sau Gumelnîța.

Caracterul tradițional al magiei se regăsește în credință, meșteșuguri sau alte ocupării, dar cheia înțelegerii acestei armonii și întrepătrunderi pe care o constatăm între artă și magie în Preistorie ne este oferită de facultatea de simbolizare, la care accede ființa umană. Arta are dintotdeauna la temelie conștiința formelor, a valorilor și ritmurilor. Astfel, "ritmurile sunt creațoare ale spațiului și timpului" (A. Leroi - Gourhan). Plastica neolică are un anumit dinamism interior potențiat de o gestualitate specifică. Astfel, "gesturile figurinelor antropomorfe erau încărcate nu numai de semnificație, ci și de putere "(Mircea Eliade). Poziția brațelor, expresia feței sau elementele decorului sunt tot atâtea reprezentări ale "gestualității".

La baza tuturor manifestărilor spirituale stau preocupările comunităților preistorice de a influența actul sacru al creației: "rolul primordial al femeii în procesul biologic al reproducерii vieții și de stabilire a descendenței au generat în chip firesc un cult al fecundității și fertilității și - ca un corolar necesar - unele practici magico-religioase, expresie a acestui cult" (Vladimir Dumitrescu). Sanctuarul miniatural de la Căscioarele este un

Sanctuarul
miniatural de la
Căscioarele

exemplu de eficacitate a magicului, materializată cu ajutorul unor modalități artistice. Plasticitatea ansamblului este potențată de alternanța dintre plin și gol. Dispunerea motivelor (perforații/goluri, case/temples, simboluri incizate) se face în siruri pe orizontală. Întreaga compoziție are un ritm aparte dat de amplificarea și multiplicarea motivului coarnelor de consacrat. Întregul piedestal și ansamblul sunt de o plasticitate foarte specială. Toată combinația de motive este foarte echilibrată, dar are și ritm.

Cultul virilității, tema cuplului primordial și divin, bărbat - femeie, celealte tipuri de reprezentări antropomorfe și zoomorfe au fost interpretate ca fiind legate de o artă esențialmente magică.

Mircea Eliade susține în screrile sale științifice că "omul lumii arhaice are tendința să trăiască cât mai mult posibil în Sacru sau în intimitatea obiectelor consacrate".

Artă și Magie !

Aspecte din expoziția *Artă și Magie în Preistorie*

Protomă neolică.
Gălățui Movila
Berzei

Şaman. Cultura Bolintineanu.
Piscul Crăsani.

Idol cu mască triunghiulară.
Cultura Gumelnița. Popina
Bordușani

Cupă rituală - Civilizația Boian
Gălățui-Movila Berzei

Altarul neolicic de la Gălățui-
Movila Berzei

MAGIC OR ART? ART AND MAGIC!

Art and Magic are two concepts but also irrefutable realities, which were connected in prehistory more than in any other era. Man's tendency to impress with a well defined purpose has made us choose this perfect couple which in Prehistory is Art and Magic.

Shamans needed to have a very high efficiency due to the practice of an intermediary mission between the community and divinity. In magic procedures, the image and the imaginary are inseparable parts of artistic events that shocked, impressed and had great power to convince in spiritual life.

Combinations of decorations that adorn ceramics, anthropomorphous statues or sanctuary or altar models amaze us after millennia due to their harmony, beauty, mystery and simplicity. Even certain tools or clay dishes, besides their strictly functional role, have a ritual significance for prehistoric communities.

Thus, the luxurious decoration arranged in two registers on the dishes discovered in the home-sanctuary in the Neolithic settlement from Gălău-Movila Berzei is unique in European prehistoric ceramics. Generally, the decorations are hollowed out and arranged like true compositions made up of spiral shaped combinations, meanders, fields of squares and diamond shapes arranged invariably between rows of triangles (*wolf teeth?*). The motifs are cut out by hollowing and the encrustation with white paste *illuminates* the décor, giving it a special brilliance.

Neo-Eneolithic plastic art represents an inseparable part of prehistoric spirituality. The statues on the verge of the developed Neolithic era have a special, direct expressivity represented predominantly by the expressions on the face as a symbol of humanity. Through simple but effective means, amazement or terror are portrayed very suggestively. These states are found on a number of types of statues, being represented even as a mask (!).

The **divine couple** theme is a classic example of common territory for art and magic. The man/woman couple is a specific instrument for magic practices connected to the fertility cult. For the Neolithic communities on the Lower Danube the majority of spirituality took place around the idea of giving life. The heads discovered in Grădiștea Coslogeni are portrayed as cylindrical columns on whose top part the face of a man and a woman was sculpted. With the minimum of means anatomic elements are represented, the nose stands out, eyes represented by two long, horizontal slits. The expressivity

and certainty of the creation implies a tradition and considerable mastery and experience without which the feminine and masculine characteristics of the faces on the two heads, which are treated as a unit though, could not be represented. If these two statues were discovered in a home, the theme of the divine couple is also encountered in the funerary inventory of the graves. In the Hamangia necropolis from Cernavodă the famous *Thinker* and his feminine partner were discovered and in the necropolis from Sultana-Orbului Valley, in the fist of the right hand of a skeleton two ithyphallic bone statues were discovered, symbolic representations, but suggestive of the primordial couple. Also in Sultana, but in the Eneolithic settlement from Malu Roșu, a dish with "lovers" was discovered, a masterpiece of European prehistoric art. The piece is maid up of a bowl painted in two colours on the inside with combinations of diamond shapes in the middle of which the pair of "lovers" reigns. The network of diamond shapes painted with reddish brown on a white background with remarkable artistic sense in perfect harmony makes the divine couple stand out, the primordial pair, **him** and **her**. The geometry of the rows of diamond shapes suffers plastic deformations that put us in front of an unexpected composition of great beauty and amazing balance. In the middle of this décor of a cosmic nature, the spiral painted on the pelvis of the women almost sings! The pair of "lovers" is one of the most important canons of Gumelnitan and European art. The gesturing of this statuary group, in fact, stops at significance, immobilizing in a tender but strong protective embrace, which, through symbolism, makes us think of the imminent mating ritual. The ritual message and the future magic procedure are achieved only through artistic means, the effect being a unique composition of colour, environment and miniature sculpture in perfect harmony.

Magic is practiced in evolved societies such as the Hamangia, Bolintineanu, Boian or Gumelnița civilizations.

The traditional character of magic is found in faith, crafts or other occupations but the key to understanding these harmonies and intersections that we find between art and magic in Prehistory is offered to us by the symbolization faculty to which the human being aspires. Art always has in its foundation the conscience of shapes, of values and rhythms. Thus, "rhythms are the creators of time and space" (A. Leroi - Gourhan). Neolithic plastic art has a certain internal dynamism with particular gesturing adding potency. Thus, "the gestures of the anthropomorphous statuettes were charged not only with significance but power as well" (Mircea Eliade). The position of the arms, the

expression of the face or the elements of the décor are also representations of "gesturing".

The concern of the prehistoric communities to influence the sacred act of creation is at the basis of all spiritual events: "the primordial role of the woman in the biological process of the reproduction of life and of establishing origin have naturally generated a cult of fecundity and fertility and - as a necessary corollary - certain magic-religious practices as an expression of this cult" (Vladimir Dumitrescu). The miniature sanctuary from Căscioarele is an example of magic's effectiveness, achieved with the help of artistic methods. The ensemble's plasticity has added potency due to the alternation between full and empty. The arrangement of the motifs (perforations/emptiness, houses/temples, scored symbols) is done in horizontal rows. The whole composition has a special rhythm given by the amplifying and multiplying of the horn motif of devotion. The whole pedestal and ensemble are of very special plasticity. The whole combination of motifs is very balanced but it also has rhythm.

The cult of virility, the theme of the primordial and divine couple, man - woman, the other types of anthropomorphous and zoomorphous representations were interpreted as being connected to an essentially magic art.

Mircea Eliade claims in his scientific writings that "the man of the archaic world has the tendency to live as much as possible in the Sacred or in the intimacy of devoted objects."

Art and Magic!